

контексті європейської літератури. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 222 с.
6. Самчук У. Леонід Мосендз // Слово і час. – 1997. – № 10. – С. 24–25.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Руснак Ірина Євгеніївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська еміграційна література міжвоєнної та повоєнної доби

УКРАЇНСЬКИЙ НОВОЛАТИНСЬКИЙ ДИСКУРС В ОЦІНКІ ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ ХХ СТ. РЕЦЕПЦІЯ ДМИТРА ЧИЖЕВСЬКОГО

Олена СИТЬКО (Одеса)

У пропонованій статті розглянуто комплекс проблем, пов'язаних із багатоаспектною аналітичною рецепцією видатним гуманітарієм ХХ ст. Д. І. Чижевським процесів засвоєння латиномовної античної спадщини та формування на її основі вітчизняної новолатинської літератури. Досліджено також форми впливу європейського та національного латиномовного культурного універсуму на поетику староукраїнської словесності.

In the given article the totality of the problems associated with the multivariable analytic reception of the processes of mastering the antique Latin heritage and the formation of new domestic Latin literature on its basis are analyzed by the outstanding scholar D. I. Chizhevsky. The forms of European and national Latin cultural universe influence upon the poetics of ancient Ukrainian literature are also examined.

Тема, про яку йтиметься в пропонованій статті, з одного боку, є продовженням нашої, репрезентованої в раніше оприлюднених працях, стратегії осмислення культурно-історичних та суто філологічних доміант вивчення української новолатинської середньовічно-барокової словесності вченими ХХ століття, а з іншого – становить цілком окремих шар дослідницької діяльності, який скеровується провідним вектором свого дослідницького пошуку до аналізу рецептивного поля, що його утворюють праці українських та зарубіжних учених, у яких вивчається вітчизняна новолатинська художня та наукова література в сучасну добу, окреслюються перспективи використання набутих такого осмислення в майбутньому.

Актуальність цього дослідження, на наше переконання, полягає в поданні ключових концептів рецепції скарбів вітчизняної новолатинської словесності одним із провідних гуманітарних дослідників минулого століття, ученим, що чи не однаковою мірою належав і належатиме як до вітчизняного, так і до європейського культурного дискурсу, адже творив усіма основними європейськими мовами, водночас залишаючи у всі періоди своєї творчої діяльності незмінним пріоритетом українську культурну спадщину, її всебічне вивчення та осмислення.

Серед цієї спадщини дослідження української літератури, а особливо – літератури середньовічного та барокового періодів – посідало у творчості

Д. І. Чижевського чільне місце. Так трапилося можливо, тому, що сам феномен Д. І. Чижевського був за своєю іманентною сутністю бароковим, універсальним. Феноменом, у якому неординарно, але завжди органічно поєднувалися найрізноманітніші гуманітарні ділянки роботи, найвіддаленіші, на перший, побіжний погляд, сфери зацікавлень та застосування інтелектуальної потужності. Так само, як і митці українського Бароко, що вільно творили не лише рідною, а й кількома іншими мовами, видатний учений теж осмислював цікаві йому явища в студіях, не обмежуючись певною, так званою, «робочою» мовою дослідження. У цьому також можна вбачати особливу «бароковість» Чижевського. «Бароковість», яка, серед іншого, ґрунтувалася на вільному оперуванні поняттями, явищами, культурними одиницями, і, звичайно, різними мовами – тими скарбницями, які містять ці духовно-інтелектуальні надбання.

А що серед таких мов-скарбниць саме латинська мова є однією із найголовніших і найстаровинніших, то в цьому й сумніватися не доводиться. Тим важливішим для нас є завдання – осмислити рецепцію Д. І. Чижевським саме новолатинської спадщини, зацентрувавши при тому увагу на найбільш знакових та значущих її моментах. Рецепція Д. І. Чижевським української новолатинської літератури середньовічно-барокової доби тією чи іншою мірою простежується у всіх, без винятку, його основних працях. Є аксіоматичною концепція Д. І. Чижевського щодо латиномовної української середньовічно-барокової спадщини, яка подана у вже класичній тепер «Історії української літератури» [2].

Проте не менш важливим є й бачення провідним українським літературознавцем феномена «руської латини», подане в інших, на жаль, меншою мірою актуалізованих у постмодерному гуманітарному, і літературознавчому зокрема, дискурсі ХХІ ст. працях ученого. У виданому нещодавно чотиритомному зібранні філософських, літературознавчих, культурологічних, естетичних творів Д. І. Чижевського нашу увагу не могли не привернути праці, навіть у назвах яких заявлена потреба глибинного осмислення зв'язків та формувальних впливів європейської та української культур і літератур, зв'язків, які здійснювалися через посередництво латини. Під терміном «латина» маємо на увазі не лише суто мовний аспект дослідницької проблеми, а й весь універсум латинокультурної спадщини, котрий, впливаючи, ставав органічною частиною українського культурно-історичного й літературного як його частини простору.

У праці «Антична література в Старій Україні» Д. І. Чижевський одразу заявляє про актуальність постановки проблеми вивчення впливів античної спадщини на становлення української національної ментально-словесної парадигми: «Питання про впливи античності у старій Україні дуже цікаве і важливе для характеристики духового життя наших прабатьків, але майже зовсім необроблене. Немає синтетичних праць на цю тему та немає й аналізів окремих творів, навіть таких, що подають силу античного

матеріалу. Навіть і впливи старої християнської літератури (щодо V віку мусимо її вважати теж складовою частиною античної культури) не досліджені з достатньою повнотою» [1, с. 43]. Д. І. Чижевський прямо ставить питання не лише про суттєву недослідженість ключової для осмислення шляхів розвитку української літератури проблеми, а й вказує на те, що шляхи такого дослідження в майбутньому мають бути визначеними за допомогою «синтетичних праць на цю тему». Отже, саме синтез при осмисленні різноаспектних явищ щодо питань вивчення античного (латиномовного – у тому числі) впливу на українську словесність вважає Д. І. Чижевський провідним методом, що має, зрештою, привести до істини. Синтезом у цьому разі слід вважати також і принцип відмови від нехтування щонайменшими деталями, щонайменшими рисами, які свідчитимуть про ознаки впливу латинокультурної цивілізаційної одиниці на український культурний універсум.

Привертає увагу й наступне. Учений прямо вказує на те, що в зрізі інтелектуальних зацікавлень сучасності щодо осмислення феномена впливу античної спадщини на українську словесність у центрі перебуває обставина, яка вказує на невіддільність латиномовних міфологічних (дохристиянських) та власне християнських смислових та структурних одиниць. Для українського вченого ХХ ст. єднальною одиницею між християнським та античним культурними дискурсами виступає саме латинська мова, латинокультурний універсум як такий.

У зазначеному контексті є важливим також те, що Д. І. Чижевський, розгортаючи власне бачення латиномовного універсуму як змістоутворювальної та активно формотворчої домінанти стосовно національної літератури, вказує на необхідність осмислення й тих джерел, що подають «хоч би й скупі відомості про античну культуру, історію та духове життя» [1, с. 45]. Від пильного ока дослідника не повинна схватись ані найменша деталь, яка характеризувала б спосіб впливу античності на розвиток вітчизняної духовної культури, її поетичних надбань.

У цьому сенсі цілком логічним, обумовленим самою концепцією вченого виступає й наступне міркування Дмитра Чижевського, що присвячене осмисленню такого специфічного явища, як «евгемеризм». Міркуючи над цим всеохопним поняттям, Д. І. Чижевський зазначає: «Як приходили в стару Україну окремі ідеї античності, може нам показати історія так званого «евгемеризму» в старій Україні» [1, с. 50]. Нас ця теорія та її універсальне позначення цікавитиме через те, що свого часу, досліджуючи феномен присутності античного дискурсу в українській світській новолатинській поезії, зокрема, у поемі Івана Домбровського «Дніпрові камени», ми прагнули подати власне розуміння синтезу античної міфології, української міфопоетичної свідомості, історичних домінант, згодом міфологізованих самим культурним розвитком української цивілізаційної одиниці, у поетиці вітчизняної новолатинської словесності. У

згаданому дослідженні ми, звісно, не могли обійтися без аналізу окремих аспектів спадщини знакових постатей – Малали та Амартола. Д. І. Чижевський так окреслює їхню роль та ідейний світ у зазначеному контексті: «В Малали та Амартола зустрінемо думку, що віра в поганських богів постала історично: поганські боги є в дійсності старі царі, князі, герої, себто історичні особи, яких по смерті почали шанувати як вищі божественні істоти. Тому Малала й зображує грецьких богів яко історичних осіб. Цей пункт...зветься «евгемеризмом», за ім'ям того філософа (ймовірно, IV–III ст. до Р.Х.), що вперше висловив цей погляд на відродження релігії. Ми знаємо про цього філософа Евгемера, на жаль, дуже мало... Але евгемеризм теж давав можливість з'ясувати помилковість політеїзму, і ми зустрічаємо його в старохристиянській літературі дуже мало» [1, с. 50]. В українській новолатинській літературі доби Пізнього Середньовіччя та Бароко усталився, як очевидно через пряме сприйняття античних культурних реалій, евгемеристичний спосіб розуміння національної міфопоетики. Так само, як і в класичних античних міфологічних взірцях, в українській старій літературі історичні особи (святокийівські князі, духовні та військові діячі) часто ототожнювались із сакральними поняттями. Від цих понять прямим був смисловий місток до міфологізації героїв, смислове єднання історичних персонажів із міфологізованими традицією, сталими культурноментальними одиницями національного світосприйняття.

Саме тому й домінує в багатьох українських творах, писаних латинською мовою в Пізньому Середньовіччі та Бароко, ця риса: ототожнення історичних героїв із міфологічними, сакралізація минувшини як ідеального способу буття людини, повсякчасне порівнювання духовних надбань сьогодення із духовними скарбами минувшини. Д. І. Чижевський, міркуючи над цією неоднорівною проблемою, подає і таке тлумачення евгемеризму: «Евгемеристичні думки повторюються... в оригінальних творах староукраїнської літератури... Евгемеризм був відомий так само й на Заході: Саксон Граматик евгемеристично пояснює віру германців в Одіна» [1, с. 51]. Тим більше, що й сам учений наголошує: «Евгемеризм увійшов до оригінальної української літератури: це антична спадщина, що ми її отримали різноманітними шляхами. До речі, евгемеризм зустрічаємо ще в замітках у «Літописі» св. Дмитра Туптала» [1, с. 52].

Отже, українська міфопоетична та загальнокультурна реальність від доби прийняття християнства та розкриття за її посередництвом для нашої Батьківщини культурного семіопростору Європи є не тільки близькою, а багато в чому тотожною європейській античній та християнській традиції, що їх єднає спільна культурна мова – латина.

Латиномовний і нерозривний із ним латинокультурний універсум європейського ренесансного буття становить сам собою особливу сферу гуманітарних і літературознавчих зацікавлень Д. І. Чижевського. Приступаючи до його вивчення, учений зазначає: «Початок українського

ренесансу не є ясний... Як відомо, вже у XIII–XIV вв. латина в Галицько-Волинському князівстві мусила в деяких випадках стати мовою зносин, по меншій мірі, з чужинцями для князівської канцелярії, а почасти й для приватних осіб. Але тільки духовні інтереси доби ренесансу могли дати побуд для знайомства не лише з канцелярною, «діловою» мовою, а й з її бувшими носіями, з старим Римом і з його культурою та літературою» [1, с. 52].

Д. І. Чижевський зовсім не випадково наголошує на тому, що «латина... мусила стати» у Галицько-Волинському князівстві «мовою зносин», «діловою мовою», отже, офіційною мовою цього державного утворення, своєрідного спадкоємця киеворуської державності. Висловлюючись сучасною термінологією, латина стала для цього князівства мовою державною, офіційною для дипломатичних, правничих та приватних ділових актів. Уже один цей чинник, наявний і в багатьох країнах тогочасної Європи, промовисто вказує на роль латини у формуванні українського культурно-історичного дискурсу, особливостей європейської за духом і характером національної ментальності. Тобто саме того, що багато хто з дослідників згодом визначатиме як феномен «руської латини».

Так само не може не викликати зацікавлення й наведена нами щойно теза Д. І. Чижевського щодо «духовних інтересів доби ренесансу» як унікальної сполучної ланки між культурним та офіційним життям Галицько-Волинського князівства й надбаннями античності. Ренесанс у цьому разі розглядається вченим саме як явище, виражене латиною, а отже логічним може видаватися припущення стосовно латиномовності як панівного вияву в сполученні «ренесансів» різних (романо-германської католицької та питомо слов'янської православної) цивілізаційних одиниць. Зауважимо, що духовні інтереси є не чим іншим, як способом актуалізації через посередництво латини призабутих, завдяки домінуванню тривалий час середньовічної культурної традиції ключових міфологічних, символічних, образних одиниць дохристиянського, античного Риму, його цивілізації. Ренесанс у Європі ставив за мету актуалізацію найкращого з усього багатомірного комплексу цих римо-латинських надбань. Так само чинили й інтелектуальні кола Галицько-Волинського князівства.

Міркуючи про становлення культури та літератури близької до нас слов'янської країни – Польщі, учений зазначає: «Молода польська література нав'язується на античну – латинську. Кн. Курбський, московський утікач на Волині, опинився в оточенні, що зробило для нього необхідним знання латинської мови. Його переклади роблені з латини; з латини він перекладає не лише отців Церкви, а й Цицерона... збільшується кількість мандрівок до закордонних університетів, що в цей час мали латину як викладову мову і чимало уваги присвячували античності...» [1, с. 52]. Тобто сама культурна атмосфера української волинської державності була такою, що навіть високоповажних емігрантів з інших країн *мимоволі*

змушувала опановувати знання невідомої їм до того часу через неприйнятне до неї ставлення на Батьківщині мови – латини. Це вельми суттєва констатація, яка вказує, зокрема, і на те, що опанувавши державну або, принаймні, одну з державних мов спілкування, князь Курбський не лише не відринув її, а й став самостійно перекладати з латини духовні твори Отців Церкви (вочевидь, писані ще до Нікейського Собору) і немислимі в Московському царстві тієї пори твори провідного античного ритора Цицерона. Цілком очевидно, що до такого свідомого вибору його спонукала сама атмосфера толерантного ставлення до різних культурних універсумів, іманентна повага до *іншого*, до його культурної ідентичності, яка була провідною ознакою тогочасної української волинської державності.

Таке ставлення в середньовічну епоху ще було зовсім нехарактерним для суспільного життя багатьох народів. Недарма ж, мабуть, у XVII ст. і в подальшому український духовно-просвітницький тип впливу на особистість називали на батьківщині князя Андрія Курбського не інакше, як «латинницьким», а отже – «сретицьким». Суттєвою у наведеному міркуванні є й така домінанта. Йдеться про спостережене вченим збільшення кількості мандрівок української допитливої молоді «до закордонних університетів, що в цей час мали латину як викладову мову». Очевидним є те, що латина в рецепції і цієї молоді, і самого Дмитра Чижевського – це, передусім, мова науки й освіти. Саме ця допитлива молодь заклала в Україні не лише системне, наявне у всіх шарах громади, поширення пошанування латиномовної освіченості, а й сформувала особливе осердя інтелектуальної верстви, яка античною культурою цікавилася, немов своєю, а своїй надавала ваги немов античній. Згадувані нами в інших працях імена С. Кленовича, С. Пекаліда, І. Домбровського й не тільки їх з аксіоматичною точністю підтверджують висловлене припущення.

Суттєвою ідеєю, характерною для рецепції новолатинського семіотичного дискурсу в концептуальному баченні Д. І. Чижевського, є й така промовиста констатація: «Поруч з латинською мовою лише незначну роль грає пробудження інтересу православних до грецької мови» [1, с. 52–53]. Зазначена констатація яскраво окреслює не лише культурно-естетичну, а й літературну реальність досліджуваної епохи, доводить парадоксальну істину: беззаперечно православний від часів св. Володимира й св. Ольги український народ для розширення обрії власних знань про світову культуру в її тогочасному розумінні використовує саме латинську, а не грецьку мову, хоча завдяки останній до нього й прийшло православ'я. Цей факт указує і на ще одну вельми цікаву обставину: при очевидній всім іманентній відданості духовним православним першоджерелам українцям було завжди важливим розширювати обрії власного розуміння світу через універсальні категорії. Д. І. Чижевський ще й так свідчить про це: «ані нові переклади з грецької мови, ані славетна граматика «Адельфотес» не могли перемогти «латинізації» культури» [1, с. 53].

Переходячи до аналізу доби розквіту латиномовної літератури в Україні, Дмитро Чижевський зауважує: «XVII вік поширює знання латини та, нарешті, майже знов витісняє з навчання грецьку мову. Могила, що перевів навчання Київської академії на латину, лише закріпив той стан речей, що утворився до нього. Тоді починається не лише зазнайомлення з латинською літературою, але й постають численні твори українських авторів латинською мовою. Це численні підручники Київської Академії, богословські твори Адама Зернікава, Яворського, Прокоповича, авторів-уніатів і т.д. Українські поети пишуть і красні твори латинською мовою: численні приклади їх – в підручниках поезики. Відомі є вірш Прокоповича на пошану Києва, елегія Яворського до своєї бібліотеки, вірш Сковороди і т.д. Навчання дитини було підставою всякої дальшої освіти, бо вищі курси шкіл – «риторика», «філософія», «богословія» – знали виключно латинську викладову мову. До навчання належить і практичне володіння віршуванням: латинським, слов'яноукраїнським та польським. Латину в кожному разі треба було засвоїти до цілком вільного вжитку в мові та письмі» [1, с. 53]. Дослідивши стан освіченості в старій Україні, Д. І. Чижевський лише констатує факт очевидної, зокрема й засновнику Слов'яно-Греко-Латинського Колегіуму митрополитові Могилі, затребуваності латинської мови як утвердженої вже на той час в українському суспільстві мови освіти, науки й культури. Саме внаслідок такої очевидної всім затребуваності постало питання про видання «численних підручників» латинською мовою для українських студентів, для українських дітей, що прагнули здобути європейську освіту вдома. Але так само важливим є й те, що українські твори красного письменства також писалися латиною, здобуваючи згодом атестацію шедеврів не тільки національного, а й європейського письменства, за право належності яких до власної національної культури змагатимуться згодом кілька слов'янських народів. А констатована вченим тогочасна громадська потреба в знанні латини – адекватна та цілком логічна відповідь на запити тих, хто вважає латину в українському тодішньому середовищі чимось чужорідним або, принаймні, нав'язаним ззовні.

Важливим виміром осмислення Д. І. Чижевським феномена присутності латиномовного дискурсу в староукраїнській спадщині не можна не визнати те, що вчений привертає увагу до особливого новолатинського поетичного універсуму, створеного провідними українськими середньовічно-бароковими інтелектуалами. Для названої доби така причетність духовних та світських діячів до іншомовного смислового контексту означала лише одне – пряме, хоча й відверто при тому не деклароване, визнання його права на життя в українській літературі та культурному житті. Міркуючи про поетичні латиномовні шедеври, створені українцями, Д. І. Чижевський привертає увагу до того факту, що всі ці шедеври створювались як уніатами, так і православними й римо-католиками, а отже мусимо констатувати те, що латинська мова була мовою літератури незалежно від конфесійної

належності її творців. Така думка викликає ще одне твердження, а саме – висновок про латиномовний універсум як один із способів культурно-творчого єднання нації у «старій Україні».

Підтверджує це припущення й те, що «всі основні курси... знали тільки латинську викладову мову», а сама латина в пізньосередньовічній Україні, так само, як і в інших країнах Європи, була обов'язковою до вивчення й знання в духовно-інтелектуальних колах суспільства, до яких в Україні належать не лише соціально елітарні верстви, а й міщани та селяни. Учений з цього приводу зазначає: «Знайомство з латинською літературою заходить і до міщанських кіл» [1, с. 53]. На користь правомірності окресленого бачення видатний гуманітарій наводить наступну констатуючу тезу: «Латинську літературу читає кожна освічена людина. Щоправда не розрізняють античної та новолатинської літератури: поруч з Горацієм читають Сарбевського, поруч з Тітом Лівієм – Пуффендорфа» [1, с. 53]. Тогочасний український читач сприймає латиномовний дискурс саме як латинський універсум, не поділяючи його за епохами або іншими (зокрема, мовностильовими) відмінностями. Ця характеризувальна риса вказує на прагнення сприймати латину як особливе цивілізаційне явище, що універсуалізує й синтезує в собі весь європейський інтелектуальний контекст. Свідченням цього є й таке спостереження Д. І. Чижевського: «Навіть про Сковороду можемо лише сказати, що він міг читати грецьких авторів. Але навіть Плутарха він перекладає з латини. Так само українські богослови цитують грецьких отців Церкви в латинській мові» [1, с. 53].

Констатована вченим провідна роль латиномовного універсуму у формуванні особливого типу української філософії, історіографії та літератури виявляється і в такий спосіб окреслення Д. І. Чижевським наступного проблемного зрізу: «На жаль, зовсім не досліджена українсько-латинська література тих часів. Не досліджені ані її впливи, ані обсяг її знаття та читання. Стара й нова латинська література починає впливати на літературну творчість. Відомо, що Величковський та Сковорода перекладали латинських поетів» [1, с. 53–54]. Цілком очевидно, що недослідженість українсько-латинських літературних зв'язків є проблемою для новітнього літературознавства, адже джерела появи багатьох знакових явищ української літератури та культури пізніших століть беруть початок саме в україно-латинському пізньосередньовічно-бароковому дискурсі, у ньому формуються їхні основні характерні риси, які впливатимуть на загальну поетику національної літератури.

Так само принциповим є й вивчення того, як саме, яким чином «стара й нова» латинська література впливала на розвиток української художньої (й не лише!) словесності. Зрозуміло, що означена Д. І. Чижевським перекладацька діяльність відігравала в такому багатовимірному процесі ключову роль, але зрозуміло також і те, що універсальні впливи латини на український культурний універсум лише перекладами обмежуватись не

могли. У зв'язку з цим привертає увагу й таке спостереження Д. І. Чижевського: «Античне літописання та нова історична література латинською мовою впливає на... «козацькі літописи»... деякі впливи є навіть у Густинському літописі. Латинська література стає звичайним, щоденним читанням. Коли св. Дмитро Туптало пише 1707 року лист до Вільна, він зразу цитує Авзонія, Ювенала, Марціяла, Вергілія та Сарбевського. Цитує, розуміється, з пам'яті. Такі самі цитати зустрінемо в листах Ст. Яворського та Лазаря Барановича. Латинські замітки роблять до проповідей автори українських збірок. Сковорода веде кореспонденцію латинською мовою» [1, с. 54].

Разючим є наведений провідним гуманітарієм факт вільного оперування св. Дмитром Тупталом латиномовними текстами й наведеними з пам'яті цитатами з них. Православний український святий – один із найшанованіших Церквою не тільки не боявся, як того вимагали деякі ортодокси, латини, а й уважав її знання й цитування античних та новолатинських джерел справою цілком звичайною. Така обставина може ще й тим пояснюватися, що тривалий час св. Дмитро Туптало був активним учасником Мазепинського духовно-інтелектуального кола, одним із його будівничих. Атмосфера цього кола цілком виключала нетолерантність, нетерпимість до сприйняття європейських культурних надбань. Близькими до ідейно-естетичних принципів цього кола були й названі Д. І. Чижевським Лазар Баранович та Стефан Яворський.

Підсумовуючи сказане, слід наголосити на таких диспозиціях. Як масштабний учений, у полі зору якого перебувають ключові домінанти національного інтелектуального розвитку та його зв'язків зі світовими процесами, Д. І. Чижевський не міг не звернути увагу на феномен присутності латини у вітчизняній словесності. Дослідником було розроблено наукову градацію поширення латинської мови та репрезентованої нею культури на українських землях. Вивчено форми й способи такого поширення, ключові аспекти впливу латинської літератури на свідомість українських читачів, на розвиток поезики україномовних художніх творів. Д. І. Чижевським також визначено кілька ключових завдань у площині вивчення національної новолатинської спадщини, окреслено шляхи такого вивчення. Все означене вченим потребує ґрунтовного осмислення. Наша розвідка написана саме з цією метою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Чижевський Д. І. Антична література в старій Україні // Філософські твори: В 4 т. – К.: Смолоскип, 2005. – Т. 3. – С. 43–57.
2. Чижевський Д. І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП “Презент”, за участю ТОВ “Феміна”, 1994. – 480 с.
3. Чижевський Д. І. Українське літературне Бароко: Вибрані праці з давньої літератури. – К.: Обереги, 2003. – 576 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ситько Олена Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Одеського державного університету внутрішніх справ.

Наукові інтереси: поетика української світської новолатинської літератури, методика викладання латинської мови.

АНАЛІЗ ПРИВАТНОГО ПОБУТОВОГО ЛИСТУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ЕПІСТОЛЯРНОГО ДІАЛОГУ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА З РОЗАЛІЄЮ ЛІФШИЦЬ (1911–1918)

Ольга СНІЖКО (Луганськ)

У статті досліджено взаємне листування В. Винниченка з його нареченою, а потім громадянською дружиною Р. Ліфшиць за 1911–1918 рр. Листування містить багату інформацію про стосунки між кореспондентами, їхній світогляд, настрої, фізичний стан, побутові умови, дає змогу уточнити деякі моменти біографії письменника, обставини написання та видання творів, постановки п'єс, коло спілкування, участь у громадському житті тощо.

In the article probed mutual correspondence of V. Vinnichenko with his fiancée, and then civil wife R. Lifshic', for 1911–1918 Correspondence contains rich information about relations between correspondents, their world view, moods, bodily condition, domestic terms allows to specify some moments of biography of writer, circumstance of writing and edition of works, raising of plays, circle of intercourse, participating in public life and others like that.

Приватне побутове листування являє собою постійну міжособистісну комунікацію двох партнерів. Цей тип епістолярію вирізняється тематичною різноплановістю, зумовленою особливостями стосунків між мовцями, конкретною мовленнєвою ситуацією, регулярністю та стабільністю спілкування, яке може тривати протягом значного проміжку часу тощо.

Приватну епістолярну комунікацію досліджували Т. Радзівська [17], Н. Журавльова [4], М. Коцюбинська [8], С. Богдан [1], В. Кузьменко [9] та ін.

Якщо основну частину ділового листування становить перформативне висловлення, то необхідним елементом побутового листа виступає обмін інформацією, що існує у вигляді розповіді, повідомлення, опису, наративних конструкцій. Такого роду висловлення називаються описово-інформувальними (термін запропонований Т. Радзівською) [17, с. 123].

Таким чином, приватний побутовий лист розуміється нами як зв'язне комунікативне утворення, що виражає міжособистісну комунікацію двох партнерів і характеризується тематичною багатоплановістю, наявністю описово-інформувального висловлення, регулярністю й стабільністю спілкування.

У статті проаналізовано приватні епістолярні тексти, авторами яких є Володимир Винниченко та Розалія Ліфшиць.